

DOI: 10.11649/sfps.2018.011

Наталя Віталіївна Кобченко
(Київський національний університет імені
Тараса Шевченка; Національний університет
«Києво-Могилянська академія»)

Становлення теорії синтаксичного зв'язку в українському мовознавстві (XVII – початок XX ст.)

Проблема синтаксичного зв'язку була й залишається однією з центральних у мовознавстві. Особливо актуалізованою вона є в граматичних описах мов флективного типу, якими є слов'янські, адже тут потребують наукового осмислення й пояснення не лише позиційні й семантичні передумови поєднування компонентів, а й морфологічні показники їхнього зв'язку. Незважаючи на тривалі студіювання синтаксичного зв'язку, деякі його різновиди досі комплексно не вивчені, інші не мають одноставного потрактування, що дає підстави вважати вчення про цей феномен невикінченим. Оформленню цілісної теорії синтаксичного зв'язку сприятиме не лише вичерпний опис усіх його типів, форм і рівнів вияву, а й укладення своєрідної історіографії наукових пошуків у цій галузі.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 3.0 PL License (creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/), which permits redistribution, commercial and non-commercial, provided that the article is properly cited. © The Author(s) 2018.

Publisher: Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences
[Wydawca: Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk]

Предметом нашого дослідження є особливості інтерпретації та способи висвітлення механізмів поєднання слів у граматичних працях XVII – початку XXI ст. Попереднім результатом цієї праці стала укладена періодизація вивчення синтаксичних зв'язків (Кобченко, 2017). Реалізація нашого завдання загалом полягає в детальному описі принципів аналізу синтаксичного зв'язку, в оцінці індивідуальних здобутків певних науковців та в з'ясуванні панівних концепцій і тенденції розвитку теорії синтаксичного зв'язку на кожному з виокремлених етапів. Оскільки ґрунтовно змалювати історію студювання всіх типів і форм синтаксичного зв'язку від часів появи перших слов'янських граматики до сьогодні неможливо в межах однієї публікації, охоплюємо проміжок від XVII ст. до початку XX ст. Також варто зазначити, що з огляду на те, що з відомих історичних причин тривалий час українська лінгвістика розвивалася у взаємодії з російською, джерелами становлення теорії синтаксичного зв'язку розглядаємо праці як українських, так і російських учених.

Попри те, що історіографія лінгвістики й належить до тих напрямів наукового знання, що тільки розвиваються, сьогодні вже представлена достатня кількість спеціальних розвідок, які можуть стати підґрунтям для укладення хронології розвитку синтаксису, формування його окремих напрямів та концептуальних понять. Деякі з них опосередковано стосуються предмета нашого дослідження. Зокрема, публікація Г. Мацюк (Мацюк, 2004), де аргументовано існування в українській лінгвістиці XIX ст. галицької нормативно-граматичної школи, стаття Г. Бідера (Бідер, 2006), у якій здійснено аналітичний огляд граматики української мови, видрукуваних у Галичині й на Буковині протягом 1850–1918 рр. Другий розділ дисертаційної праці М. Дем'янюк присвячений характеристиці рукописних і друканих граматики, створених в Україні протягом XVIII ст. Аналізові синтаксичних глав, які містять три з чотирьох описаних граматики, авторка присвятила значно менше уваги, ніж аналізові глав про частини мови, лише окресливши їхнє наповнення (Дем'янюк, 2006). У дисертації Ю. Чернобров описано процес формування протягом XIX – 1-ої половини XX ст. низки українських синтаксичних термінів. Схематичне уявлення про домінантні в XX ст. підходи до вивчення синтаксичного зв'язку можна скласти за розвідкою Н. Патроєвої (Патроєва, 2008), яка, формулюючи проблеми типології цього явища, побіжно зазначає про витоки студювання деяких його різновидів.

Як було зазначено вище, на підставі панівних наукових підходів, концепцій, методів аналізу та способів викладу результатів його застосування ми уклали періодизацію становлення теорії синтаксичного зв'язку, виокремивши п'ять історичних етапів: 1) XVII – XVIII ст. – зародження теорії синтаксичного зв'язку; 2) XIX ст. – утвердження термінології та формування платформи для поглиблення теорії синтаксичних зв'язків; 3) початок – 30-ті рр. XX ст. – період панування морфологічного критерію; 4) 40-ві рр. – кінець XX ст. – перехід на рівень речення, пошуки альтернатив морфологічному підходові; 5) злам XX – XXI ст. – уточнення наявних типів і форм синтаксичного зв'язку з погляду функційної граматики, класифікаційні пошуки. Ця періодизація не збігається з періодизацією розвитку української граматичної думки, яку випрацював Ю. Шевельов (Shevelov, 1989), та із загальною періодизацією еволюції української лінгвістики, яку запропонував С. Бевзенко (Бевзенко, 1991), оскільки вона охоплює довший історичний проміжок і її об'єкт вужчий. Отож, згідно з метою нашої розвідки детально схарактеризуємо перші три періоди.

1. XVII – XVIII ст. – зародження теорії синтаксичного зв'язку

Витоки вивчення синтаксичних зв'язків убачаємо в працях *Грамматики Славѣнскаїя правилное Сунтагма...* (1619) М. Смотрицького та *Грамматыка словенская* (1643) І. Ужевича. На українських землях поява граматики, що описують систему церковнослов'янської чи староукраїнської мови, засвідчена з XVI ст. (Жовтобрюх, 2004), зокрема це *Адельфотес. Грамматіка доброглаголиваго еллино-словенскаго языка* (1591), написана під керівництвом митрополита Арсенія, та *Грамматика словенска* (1596) Л. Зизанія, проте вони не містять синтаксичного розділу. У XVIII ст. з'явилися *Граматика славенскаго языка* Я. Блоніцького (збережена в рукописі), *Краткое собрание* 1773 р., автором якого В. Німчук вважає М. Любовича, *Граматика церковнослов'янської мови* А. Ф. Коцака та *Граматика словено-російскаго языка* А. Байбакова. Усі вони, окрім *Краткого собрания*, містять розділи, присвячені питанням синтаксису (Дем'янюк, 2006, сс. 81–159).

У граматиці М. Смотрицького розділ синтаксис («О синтазі») має дві частини – простий синтаксис і образний синтаксис, – у першій

з яких викладено специфіку поєднання слів у реченні. Автор з'ясовує узгодження залежних прикметників, прикметникових займенників, дієприкметників тощо з опорними іменниками (Смотрицький, 2000, с. 390), узгодження дієслова з називним відмінком іменника (Смотрицький, 2000, с. 413), дієслова з однорідними іменниками-підметами (Смотрицький, 2000, сс. 413–415), підпорядкування різних відмінкових форм опорним дієсловом та віддієслівним іменникам (Смотрицький, 2000, сс. 416–423) та поєднання іменників з числівниками (Смотрицький, 2000, сс. 423–424). Щодо описового інструментарію, то можна говорити лише про послідовне вживання терміна «сочиненіє», значення якого відрізняється від сучасного: М. Смотрицький оперує ним на позначення зв'язку між словами загалом або на позначення підпорядкування одного слова іншому. Термінів узгодження й керування у цій праці ще немає, проте вживана тут спеціальна дієслівна лексика близька до сучасної: «согласует» (суч. укр. «узгоджує») – для пояснення зв'язку слів прикметникового типу з опорними іменниками та дієслівних присудків з підметами; «служит» (суч. укр. «слугує», «підпорядковується») і «взищет» (суч. укр. «вимагає») – для опису взаємовідношень між опорним і залежним компонентом у конструкціях, де підрядний синтаксичний зв'язок реалізовано у формі керування.

Розділ «Синтаксис» граматики І. Ужевича (1643) є окресленням сфер реалізації підрядного зв'язку у формах узгодження й керування, однак паритету в повноті висвітлення цих двох явищ не витримано. Щодо узгодження, то лише констатовано, що прикметники узгоджуються з іменниками в роді, числі й відмінку, а два іменники на позначення того самого предмета «стоять у тому ж відмінку» (Ужевич, 1970), тобто випадки кореляції кваліфіковано як різновид узгодження. Практично ж увесь розділ присвячено викладу особливостей різних компонентів керувати й бути керованими в межах реченневих конструкцій. Хоча характеристика конструкцій, між компонентами яких підрядний синтаксичний зв'язок установлюється у формі керування, є досить докладною, у структуруванні матеріалу не витримано єдиного принципу: ці побудови класифіковано то за частиномовною належністю чи морфологічним вираженням опорного компонента, то за морфологічним вираженням чи значенням залежного компонента, то за семантикою всієї конструкції. Відомості про специфіку поєднання компонентів предикативного центру речення в цій праці відсутні. Оскільки грамика І. Ужевича написана латинською мовою,

то про паралелі із сучасною термінологією говорити важко, адже майже всі сучасні терміни цієї галузі є питомо українськими.

Помітним в історії мовознавства є опис системи церковнослов'янської мови української (а саме карпатоукраїнської, або південно-західноукраїнської) редакції А. Коцака, відомий сьогодні в п'яти списках (Дзендзелівський & Ганудель, 1990, сс. 8–13). У рукописі Маріяповчанського варіанта (1772–1778) цієї праці, як і в працях попередників А. Коцака, синтаксичний розділ складається з двох частин – «простої» і «образної». «Простий синтаксис» є переліком особливостей поєднання слів різних частин мови в реченні, згрупованих у п'ятнадцять правил, які автор називає «Алфавіть синтаксическій». А. Коцак формулює закономірності поєднання підмета й присудка (Коцак, 1990, сс. 195–196), вибір відмінкової форми іменника залежно від семантичного різновиду або граматичних категорій опорного дієслова (Коцак, 1990, сс. 196–199, 204, 206–207), приєднання іменника у формі родового відмінка до іншого іменника (Коцак, 1990, сс. 199–200), сполучення іменника з прикладкою (Коцак, 1990, с. 199), узгодження слів прикметникового типу (Коцак, 1990, сс. 200–204), а також наводить перелік класів слів, від яких може залежати інфінітив (Коцак, 1990, сс. 205–206). Жодних термінів на позначення типів синтаксичного зв'язку вчений не застосовує, але для опису граматичної поведінки залежного компонента та його синтаксичної домінанти вживає специфічні дієслівні лексеми: «согласуеть», «прилагаеть», «притяжуютъ» та «желаеть» (до прикладу: «дателный же падежь притяжут прилагателная, подобіе, ползуб вину...») (Коцак, 1990, с. 201), «глаголь персоналный неокончаемаго чина жаеет пре(д) собою падежь винителенъ» (Коцак, 1990, с. 196)). Сформульовані правила науковець розташовує не за окресленими тоді типами синтаксичного зв'язку (узгодженням та керуванням), а в довільному порядку, орієнтуючись то на лексико-граматичну специфіку опорного слова, то на морфологічну форму залежного, то на його функцію в реченні. Як свідчать Й. Дзендзелівський та З. Ганудель, ці правила є «П'ятнадцятьма правилами синтаксичними», поданими в латинській граматиці Е. Альвара, проте термін «алфавіт синтаксичний», імовірно, належить самому А. Коцакові (Дзендзелівський & Ганудель, 1990, с. 67).

Задля повноти аналізу варто згадати й працю М. Ломоносова *Российская грамматика* (1757), в останній частині якої пояснено способи поєднання слів у висловлювання: схарактеризовано узгодження прикметників, займенникових прикметників та дієприкметників з опорними

іменниками (Ломоносов, 1952, сс. 554–555), узгодження іменника-підмета та іменника-присудка, узгодження підмета й дієслівного присудка, а також узгодження однорідних підметів з присудком (Ломоносов, 1952, сс. 555–556), керування дієслів, іменників, числівників, прислівників тощо. Лінгвісти не раз відзначали, що чималий вплив на концепцію М. Ломоносова справила граматики М. Смотрицького, і аналіз синтаксичного розділу підтверджує цей висновок. Російський учений наслідуює доробок М. Смотрицького не лише в структуруванні й способі викладу теоретичного матеріалу, а й використовує його описовий інструментарій. З-поміж термінів він також уживає «сочинение» у значенні поєднання або підпорядкування, з-поміж спеціальної лексики – «согласуется» (суч. укр. «узгоджується»), «принуждает», «требуетъ» (суч. укр. «вимагає»), «принимаетъ» (суч. укр. «набуває»).

Як показало вивчення цих праць, зародження теорії синтаксичного зв'язку відбулося завдяки обґрунтуванню ідеї про підрядний зв'язок між словами та про його втілення у двох формах – узгодження й керування. На цьому етапі було започатковано традицію поширювати сферу реалізації підрядного синтаксичного зв'язку на предикативний центр речення. Прикметними рисами є відсутність усталених термінів та опис особливостей поєднання слів відповідно до їхньої морфологічної форми.

2. XIX ст. – утвердження термінології та формування платформи для поглиблення теорії синтаксичних зв'язків

За слушним спостереженням Г. Мацюк, граматики першої половини XIX ст. – це «і навчальна книга, і зразок наукової праці, яка в контексті тогочасної науки концентрувала в собі спеціальне (власне лінгвістичне) і систематизоване знання про мову, фіксуючи найбільш значущі результати лінгвістичної традиції своєї доби» (Мацюк, 2004, с. 4). І оскільки в той час власне наукові монографійні дослідження граматичного ладу мови були відсутні, граматики «для потреб школи й самоосвіти» можна вважати єдиним джерелом, що відбиває стан опрацювання теорії синтаксичних зв'язків. З другої половини XIX ст. помітною стає тенденція до диференціації наукових і «шкільних» граматик. Однак з огляду на те,

що певні лінгводидактичні праці так чи так віддзеркалюють теоретичні концепції авторів, за ними теж можна простежити рівень вивченості мовних явищ.

Протягом цього часу на території Східної України виходить лише одна граматики, написана на матеріалі української мови – *Грамматика малоросійського нареччя* (1818) О. Павловського (Жовтобрюх, 2004, с. 113). Насамперед це опис фонетичного й морфологічного рівнів живої української мови, хоча структура праці передбачає ще й з'ясування особливостей синтаксичного ладу. Однак будь-які відомості з цієї сфери відсутні: друга її частина «О сочиненіи и о стихотворствѣ малоросійскомъ» буквально є коментарем автора стосовно того, чому він ігнорує висвітлення синтаксичного рівня мовної системи. Зокрема, О. Павловський пише, що, порівнюючи синтаксичну будову української та російської мов (відповідно до панівних тоді поглядів автор оперує термінами «малоросійське нареччя» і «російська мова»), він не натрапляє на відмінності між ними, окрім поодиноких винятків, і наголошує, що «якщо усунути непідпорядковані правилам фрази нареччя, слова й прислів'я, то про малоросійське поєднання слів буде нічого важливого сказати» (Павловский, 1818).

Граматики російської мови О. Востокова продовжує традицію минулого періоду присвячувати синтаксичну частину з'ясуванню особливостей поєднання слів у формах узгодження й керування. У цій праці виклад матеріалу вже впорядкованіший, ніж у попередників: опис узгодження й керування виведено в окремі глави. У главі про узгодження слів автор характеризує зв'язки іменників з прикметниками та словами прикметникового типу, числівників з іменниками, підметів з присудками, однорідних підметів з присудком, зв'язок *бути, стати* тощо з прикметником чи дієприкметником, а також окреслює сполуки фазових, модальних та деяких інших дієслів з інфінітивом. Випадки реалізації керування впорядковано за морфологічним вираженням залежного компонента. Номінаціям «узгодження» й «керування» мовознавець надав статусу термінів (Востоков, 1831).

Поступом у теорії синтаксичних зв'язків сміливо можна назвати праці М. Греча. По-перше, він відходить від канонізованого на той час положення про те, що прийменники мають здатність керувати іменниками, й розглядає перші як допоміжні одиниці в оформленні синтаксичного зв'язку відмінків з опорним компонентом. На підставі цього науковець класифікує керування на прийменникове й безприйменникове. По-друге,

беззаперечною заслугою цього лінгвіста є з'ясування підґрунтя для виокремлення ще однієї форми підрядного зв'язку – прилягання. Якщо його попередники на випадки реалізації прилягання не звертали уваги взагалі, то М. Греч розглядає його як особливий різновид керування, яке виникає тоді, коли підпорядкованим компонентом є невідмінюване слово, і його залежність виражена «не відмінком, а місцем керованого члена» (Гречъ, 1834, с. 252).

Попри те, що питання синтаксичного зв'язку є не окремим об'єктом наукової уваги О. Потебні й висвітлене в комплексі з описом членів речення, спостереження й висновки вченого з цього приводу дали значний імпульс для подальшого теоретичного осмислення цього феномену. Мовознавець, аналізуючи взаємовідношення між різними членами речення, доводить, що насправді вони можуть бути пов'язані не лише способом керування чи узгодження, а таким, у якому «немає ознак ні узгодження, ні керування» (Потебня, 1958, сс. 76–77). Тобто О. Потебня практично обґрунтував існування третьої форми підрядного зв'язку, яка згодом отримала назву прилягання (або, за сучасною термінологією, вільного поєднання). Також варто відзначити, що в міркуваннях лінгвіста є не лише аргументація існування прилягання, а й витoki виокремлення його різновидів – власне-прилягання (власне-вільного поєднання) та відмінкового прилягання (вільного поєднання у відмінковому вияві). Зокрема, він застерігає від суто формального підходу до витлумачення керування й пропонує обмежити його сферу лише тими випадками, коли відмінкова форма залежного компонента зумовлена граматичними властивостями опорного, і не залучати сюди випадки, коли опорний компонент не впливає на морфологійний вияв залежного (Потебня, 1958, с. 120). Вагомими для майбутнього студіювання кореляції як четвертої форми підрядного синтаксичного зв'язку були й рефлексії О. Потебні щодо відмінностей у поєднанні іменника з прикметником та двох іменників на позначення того самого предмета (Потебня, 1958, сс. 105–109).

На території Західної України в цей період посилюється увага до української мови, що зумовило активне видання граматичних праць, метою яких було описати й кодифікувати відповідні підсистеми української мови. Цим книгам притаманна чітка структура, що відбивала характеристику мовної системи за її рівнями – фонетичним, морфологійним і синтаксичним, проте опис останнього представлений не в усіх граматиках.

У синтаксичному розділі граматики І. Могильницького (написана 1824 р., видана 1910 р.) левова частка належить описові зв'язків слів у реченні, а саме: узгодження («согласованіє») й керування («правленіє»). Переконавання автора, що предмет синтаксису становлять синтаксичні зв'язки, відбите в самому структуруванні розділу «О свнтази або о сочиненіи», який складається з трьох частин: сочинене согласованія, сочинене правленія, сочинене розположенія (Могѣльнѣцки, 1910, с. 193). У першій окреслено узгодження прикметників, займенників, дієприкметників з опорними іменниками, узгодження дієслова-присудка з іменником-підметом та особливості поєднання кількісних числівників з іменниками (Могѣльнѣцки, 1910, сс. 193–195). Щодо керування, то, на відміну від попередніх граматик, тут навіть натрапляємо на його дефініцію, яку в майже незміненому формулюванні використовує й сучасна граматична думка: «Правленіє граматическое залежить на розмаитости падеже и наклоненія, якого єдна часть мовы по другой вимагає» (Могѣльнѣцки, 1910, с. 195). Далі науковець з'ясовує особливості поєднання різних дієслівних форм та прислівників з відмінковими формами (Могѣльнѣцки, 1910, сс. 195–200), окремо в рубриці «О правленіи предлоговъ» подає реєстр уживання кожного відмінка з різними прийменниками (Могѣльнѣцки, 1910, сс. 200–202).

Грамматика слов'яно-руська (1830) М. Лучкая не містить повноцінного розділу з синтаксису, проте відомості про узгодження й керування слів у ній наявні. Менш детально й систематизовано, ніж І. Могильницький, М. Лучкай характеризує узгодження прикметників і дієслів з іменниками та керування деяких дієслів та прийменників різними відмінками (Лучкай, 1989, сс. 154–164).

Праця І. Вагилевича *Grammatyka języka Małoruskiego* (1845) написана польською мовою, але до основних термінів у дужках подано церковнослов'янські відповідники. У дусі граматик XVII–XIX ст. автор виокремлює два типи синтаксичного зв'язку між словами (*zgoda wyrazów / сочетаніє*) – узгодження (*jedność wyrazów / согласованіє*) і керування (*rząd wyrazów / оуправленіє*) (Wagilewicz, 1845, с. 135). У межах узгодження описує зв'язок іменників з прикметниками та словами прикметникового типу, а також зв'язок між підметом і присудком (Wagilewicz, 1845, сс. 135–137); у межах керування – ілюструє здатність кожного відмінка приєднуватися до повнозначних частин мови й прийменників (Wagilewicz, 1845, сс. 137–151), а після цього наводить найуживаніші приймен-

ники й демонструє, з якими відмінками яке значення вони виражають (Wagilewicz, 1845, сс. 151–161).

На характеристиці двох типів синтаксичного зв'язку – узгодження («согласование») й керування («оуправленя») – зосереджена й *Граматика руского языка* (1862) М. Осадци. Специфіка висвітлення узгодження полягає в тому, що автор розглядає його реалізацію між словами не як представниками частин мови, а як виразниками членів речення, тобто пояснює не узгодження іменника в називному відмінку й дієслова та іменника й прикметника, а узгодження присудка з підметом, зв'язки з підметом, означення з підметом і прикладки з підметом (Осадца, 1862, сс. 212–216). Дещо інший принцип взято за підґрунтя викладу сутності керування: як і його попередники, М. Осадца описує здатність кожного відмінка підпорядковуватися різним частинам мови (Осадца, 1862, сс. 216–232).

За аналогією схемою розтлумачено синтаксичні зв'язки й у *Граматиці руского языка* (1889) О. Огоновського. У підрозділі «Наука про згоду словъ» учений з'ясовує узгодження присудка, зв'язки та означення з підметом, а також наводить правила сполучуваності кількісних числівників з іменниками (Огоновський, 1889, сс. 173–178). Натомість керуванню окремого підрозділу не присвячено, деякі випадки його реалізації окреслено під час висвітлення функцій відмінків, зокрема пояснено особливості вживання кожного відмінка з різними частинами мови (Огоновський, 1889, сс. 179–211). Термін «керування» або його аналог у цьому виданні відсутній, проте автор властивості опорного щодо відмінкової форми компонента характеризує спеціальними дієсловами «домагається» та «управляють». Прикметно, що, описуючи вживання відмінкових форм з прийменниками, О. Огоновський цих слів не застосовує, що може свідчити про те, що він відійшов від усталеного на той час постулату про здатність прийменників керувати іменниками.

У *Методичній граматичі рускої мови* (1894) І. Огоновського та В. Коцовського, як і в праці М. Осадци, сфера узгодження визначена з синтаксичного погляду (окреслено його реалізацію між підметом і означенням, підметом і зв'язкою та присудком) (Огоновський & Коцовський, 1894, сс. 81–84), а сфера керування – з морфологічного (стисло схарактеризовано особливості керування дієслів та прикметників деяких семантичних груп (Огоновський & Коцовський, 1894, сс. 78–81), керування числівників різних розрядів іменниками (Огоновський & Коцовський, 1894, сс. 85–86) тощо).

Специфікою цього періоду, як і попереднього, була кваліфікація характеру синтаксичного зв'язку між будь-якими словами як підрядного, а орієнтація на морфологічні показники компонентів для визначення форми підрядного зв'язку утвердилася як критерій. Водночас наукові роздуми деяких мовознавців заклали підґрунтя для відкриття й подальшого студіювання таких форм підрядного зв'язку, як вільне поєднання (за традиційною термінологією прилягання) й кореляція. Лексеми «узгодження» й «керування» набули термінологічного статусу.

3. Початок – 30-ті рр. ХХ ст. – період панування морфологічного, або формального, критерію

У цей період відбувся остаточний поділ граматики на наукові й дидактичні. Він є надзвичайно плідним як на підручники й посібники, зміст і особливості укладання яких уже висвітлено в спеціальній літературі (Жовтобрюх, 2004, сс. 113–114), так і на монографії та спеціальні статті, присвячені різним питанням синтаксису.

У цей час, за висновком Ю. Шевельова, уже була сформована наукова школа О. Потебні (Shevelov, 1989), тому очевидно, що його ідеї поглиблювали інші лінгвісти. До прикладу, Д. Овсянико-Куликовський розвинув позицію О. Потебні про існування трьох форм підрядного зв'язку, обґрунтувавши особливий різновид зв'язку прислівників і дієприслівників із синтаксичною домінантою (Овсянико-Куликовський, 1907, с. 29), який пізніше було названо приляганням. Щоправда, Д. Овсянико-Куликовський не вживав саме цього терміна, але він закономірно впливає з визначення обставини, яке сформулював лінгвіст: «Обставина є другорядною частиною речення, яка прилягає до присудка і до означення, але не є керованою ними» (Овсянико-Куликовський, 1912, с. 254). Науковець наголосив на відмінності цієї форми підрядного синтаксичного зв'язку від узгодження й керування: «Прислівники й дієприслівники, приєднуючись до інших слів, зберігають стосовно них свою вдавану – формальну – самостійність, але ми відчуваємо, що під цією оболонкою самостійності, незалежності приховане граматичне тяжіння прислівника чи дієприслівника до іншого слова» (Овсянико-Куликовський, 1907, с. 29). Особлива цінність напрацювань Д. Овсянико-Куликовського для теорії синтаксичних зв'язків полягає в тому, що він помітив і окреслив відмінності синтаксичного зв'язку між

підметом і присудком від узгодження. Свою гіпотезу вчений аргументував тим, що між членами предикативного центру речення – іменником і дієсловом – немає залежності, характерної для поєднання іменника з прикметником: «Дієслово, стосуючись іменника (підмета), узгоджується з ним в особі й числі (в минулому часі в роді), але тут вже немає „наслідування“, немає того підпорядкування, яке ми відчуваємо, коли узгоджуємо прикметник з іменником. Якщо дієслово стосується особового займенника (*я пишу, ти співаєш*), то займенник лише ясніше позначає ту особу, яка й без того вже позначена самим дієсловом, – і це швидше відповідність (паралелізм) особи іменника з особою дієслова. Якщо дієслово стосується повнозначного іменника або числівника (*дім продається, семеро одного не ждуть*), то третя особа дієслова тільки позначає, що іменник – не „я“ і не „ти“. Це знову відповідність, а не залежність» (Овсянико-Куликовський, 1907, с. 28). У такий спосіб лінгвіст заклав підґрунтя для виокремлення й наукового осмислення предикативного синтаксичного зв'язку.

Аналогічні до вищевказаних міркування щодо існування нетотожної узгодженню чи керуванню форми підрядного синтаксичного зв'язку практично в цей же час висловив і засновник білоруської філології Ю. Карський. Описуючи способи поєднання слів на матеріалі білоруської мови, вчений зазначив, що зв'язок прислівників і дієприслівників з опорними компонентами далеко не такий, як зв'язок відмінкових форм: вони ніколи не поєднуються з підметом і не є керованими присудком, як додаток у певному відмінку, а лише «стоять при присудкові, підсилюючи його значення» (Карський, 1912, с. 198).

Безперечним здобутком цього періоду є зародження поняття подвійного синтаксичного зв'язку. О. Шахматов, характеризуючи типи присудків, наголосив на тому, що у випадках «з так званим складеним присудком ми маємо справу з поєднанням двох присудків, з подвійним присудком: один з них дієслівний, інший ад'єктивний або іменний» і що обидва ці присудки узгоджуються з підметом (Шахматов, 2011, с. 44). Щоправда, мовознавець поділяв канонізовану на той час думку про те, що синтаксичний зв'язок між членами предикативного центру є підрядним у формі узгодження.

На розвиток цієї думки натрапляємо в праці *Підвищений курс української мови* за редакцією Л. Булаховського, що побачила світ 1931 року. М. Перегінєць, автор розділу «Синтакса простого речення», висвітлюючи специфіку синтаксичного зв'язку підмета з подвійним присудком,

вказав, що «присудкові прикметники виявляють одночасно двійне тяжіння до допоміжного дієслова та підмета» (Перегінець, 1931, с. 250). Подвійність синтаксичного зв'язку в таких конструкціях, як переконую автор, полягає у формальному узгодженні прикметника з підметом та його паралельному зв'язку з дієсловом.

Чи не найвагоміший внесок у розвиток синтаксису української мови в зазначений період зробив Є. Тимченко. Його монографії про функції відмінків у реченні (*Функции генитива в южнорусской языковой области*, 1913, *Льокатив в українській мові*, 1925, *Номінатив і датив в українській мові*, 1925, *Вокатив і інструменталь в українській мові*, 1926, *Акузатив в українській мові*, 1928) стали вдячною платформою для подальшого опрацювання особливостей синтаксичного зв'язку іменників з опорними словами, дали матеріал для з'ясування відмінностей між керованими й вільнопоєднуваними відмінковими формами. Також суттєвою для теорії синтаксичних зв'язків є стаття мовознавця *Співрядне сполучення речівників*, у якій представлено потрактування зв'язку двох іменників на позначення одного поняття як сурядного (Тимченко, 1925, сс. 194–203).

Робота *Русский синтаксис в научном освещении* О. Пешковського, третє (кардинально перероблене під впливом праці О. Шахматова) видання якої вийшло 1927 року, вже відбиває систематизацію уявлень про відомі на той час типи й форми синтаксичного зв'язку. Мовознавець подав класифікацію, виокремивши два типи синтаксичного зв'язку – сурядний і підрядний – та три види останнього – узгодження, керування, прилягання (Пешковский, 2001, сс. 59–61). Подана ним класифікаційна схема запанувала на багато років у російських і українських підручниках та посібниках. Здобутком О. Пешковського в галузі синтаксичних зв'язків, безсумнівно, є запровадження поділу керування на сильне й слабке та обґрунтування їхніх відмінностей (Пешковский, 2001, сс. 285–288). Прикметно, що зв'язок прикладки й опорного іменника мовознавець подібно до Є. Тимченка витлумачив як сурядний (Пешковский, 2001, с. 59), тоді як канонізованою на той час була його інтерпретація як підрядного у формі узгодження.

З-поміж авторитетних праць Західної України цього періоду варто назвати *Граматику руської мови* (3-тє перероблене видання – 1914) С. Смаль-Стоцького та Т. Гартнера та *Граматику української мови* (1919) В. Сімовича. В обох книгах окреслено узгодження, яке названо терміном «згода», між підметом і присудком (Смаль-Стоцький & Гартнер, 1914,

сс. 123–126; Сімович, 1919, сс. 383–387) та між іменником і означенням (Смаль-Стоцький & Гартнер, 1914, с. 111; Сімович, 1919, с. 387) та підпорядкування відмінкових форм різним частинам мови без уживання спеціального терміна (Смаль-Стоцький & Гартнер, 1914, сс. 126–136; Сімович, 1919, сс. 466–482). Окрім того, у граматиці С. Смаль-Стоцького і Т. Гартнера вже можна помітити усвідомлення відмінності синтаксичного зв'язку між компонентами простого речення та предикативними частинами складного речення, щоправда, тут ще немає розрізнення понять «синтаксичний зв'язок» та «семантико-синтаксичне відношення». Автори цієї праці на позначення синтаксичного зв'язку між частинами складного речення оперують терміном «зв'язь», який не фігурує під час опису особливостей поєднання членів простого речення, але, з'ясовуючи різновиди цієї «зв'язі», вони насправді характеризують семантико-синтаксичні відношення – злучна, протиставна, причинова, наслідкова, умовна, замірова, припустова, порівняльна, часова зв'язь (Смаль-Стоцький & Гартнер, 1914, сс. 114–116).

Проведене обстеження граматичних праць цього періоду наводить на висновок про домінування двох методологічних принципів у дослідженні синтаксичного зв'язку: 1) розгляд його реалізації між парами слів і словоформ ізольовано від решти компонентів речення; 2) визначення форми підрядного зв'язку на підставі морфологічного вираження залежного компонента. Теза про існування двох типів синтаксичного зв'язку – сурядного й підрядного – та трьох форм останнього – узгодження, керування й прилягання – стала канонізованим постулатом теорії синтаксичних зв'язків. Але разом з тим почали виникати сумніви щодо універсальності зазначених принципів аналізу, як наслідок – окреслився шлях для відходу від морфологічного критерію та пошуків альтернативних чинників. З-поміж здобутків цього періоду – створення теоретичних засад для обґрунтування предикативного зв'язку, артикуляція ідеї про подвійний зв'язок та зародження поняття напівпредикативного зв'язку.

Отже, становлення теорії синтаксичних зв'язків охоплює п'ять концептуально-історичних етапів: 1) XVII – XVIII ст. – зародження теорії синтаксичних зв'язків; 2) XIX ст. – утвердження термінології та формування платформи для поглиблення теорії синтаксичних зв'язків; 3) початок – 30-ті рр. XX ст. – період панування морфологічного критерію; 4) 40-ві рр. – кінець XX ст. – перехід на рівень речення, пошуки альтернативи морфологічному підходу; 5) злам XX – XXI ст. – уточнення наявних типів

і форм синтаксичного зв'язку, класифікаційні пошуки. Детальний аналіз граматичних праць перших трьох періодів свідчить про те, що з початку постановки синтаксису як самостійного розділу мовознавства головним предметом дослідження вчені вважали закони поєднання, або складання, слів у речення, тобто синтаксичні зв'язки, що відбивалося навіть у назвах цього розділу – «наука о сочиненіи», «складня». Автори граматики першого періоду зосередили увагу на вивченні поєднання слів на підставі залежності одного компонента від іншого й виокремили два різновиди такого зв'язку – узгодження та керування, заклавши в такий спосіб підґрунтя студіювання підрядного синтаксичного зв'язку. На другому етапі почалося цілеспрямоване формування термінології цієї галузі, відбулося розмежування керування на безпосереднє та опосередковане. Подальші спостереження над специфікою поєднання різних компонентів показали, що не всі синтаксичні зв'язки відповідають ознакам узгодження чи керування. Це наштовхнуло лінгвістів на думку про існування й інших форм підрядного зв'язку (вільного поєднання, або прилягання, та кореляції). Третій часовий проміжок є періодом формування фактологічної платформи для стрімкого розвитку теорії синтаксичних зв'язків на наступних етапах, адже тоді було висловлено низку важливих ідей про диференціацію сильного та слабого керування, про особливий статус зв'язку між підметом і присудком та про існування подвійного синтаксичного зв'язку. Перспективу нашого дослідження вбачаємо в ґрунтовному висвітленні історії формування теорії синтаксичного зв'язку на четвертому та п'ятому етапах.

Бібліографія

- Shevelov, G. Y. (1989). Grammar. In *Encyclopaedia of Ukraine* (Vol. 2). Retrieved March 1, 2018, from <http://encyclopediaofukraine.com/display.asp?AddButton=/pages/g/r/grammar.htm>
- Wagilewicz, J. (1845). *Grammatyka języka Małoruskiego w Galicji*. Lwów: Instytut Staropugiański.
- Бевзенко, С. (1991). *Історія українського мовознавства: Історія вивчення української мови*. Київ: Вища школа.
- Бідер, Г. (2006). Галицькі та буковинські граматики української мови (1850–1918). *Українська мова*, 2006(2), 15–30.
- Востоков, А. (1831). *Русская грамматика Александра Востокова: По начертанию его же сокращенной Грамматики полнее изложенная*. Санктпетербургъ: И. Глазуновъ.

- Гречъ, Н. (1834). *Практическая русская грамматика*. Санктпетербургъ: Н. Гречъ.
- Дем'янюк, М. (2006). *Українське мовознавство XVIII ст.* (Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук). Київ.
- Дзендзелівський, Й., & Ганудель, З. (1990). Граматика Арсенія Коцака. *Науковий збірник Музею української культури у Свиднику*, 15(2), 5–71.
- Жовтобрюх, М. (2004). Граматики української мови. In *Українська мова: Енциклопедія* (pp. 113–115). Київ: Вид-во “Українська енциклопедія” ім. М. Б. Бажана.
- Карский, Е. (1912). *Белорусы: Vol. 2. Язык белорусского племени: Кн. 3. Очерки синтаксиса белорусского наречия*. Варшава: Типография Варшавского учебного округа.
- Кобченко, Н. (2017). Періодизація вивчення синтаксичних зв'язків. In *Jahrbuch der VII. Internationalen virtuellen Konferenz der Ukrainistik “Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen: Die Ukraine aus globaler Sicht” 2016* (pp. 32–37). München: Verlag readbox unipress Open Publishing LMU.
- Коцак, А. (1990). Рукопис Маріяповчанського варіанта граматики Арсенія Коцака (1772–1778). *Науковий збірник Музею української культури у Свиднику*, 15(2), 73–213.
- Ломоносов, М. (1952). *Полное собрание сочинений* (Vol. 7). Москва: Издво АН СССР.
- Лучкай, М. (1989). *Грамматика слов'яно-руська*. Київ: Наукова думка.
- Мацюк, Г. (2004). Українське мовознавство XIX ст. крізь призму наукових шкіл. *Вісник Львівського ун-ту: Серія філол.*, 34(2), 3–11.
- Могъльнѣцки, І. (1910). Грамматика языка Славено-рускогѣ. In *Фільольогічні праці Івана Могильницького: Українсько-руський архив* (Vol. 5, pp. 71–225). Львів: Іст.-фільос. секція Наук. т-ва ім. Шевченка.
- Овсянико-Куликовский, Д. (1907). *Руководство къ изученію синтаксиса русскаго языка*. Москва: Типографія тва И. Д. Сытина.
- Овсянико-Куликовский, Д. (1912). *Синтаксис русскаго языка*. Санктпетербургъ: Изд. И. Л. Овсянико-Куликовской.
- Огоновський, І., & Коцовський, В. (1894). *Методична грамматика рускої мови*. Львів: Накладом Ц. К. Видавництва книжок шкільних.
- Огоновський, О. (1889). *Грамматика русскаго языка для школь середныхъ*. Львів: Накладом фонду краевого.
- Осадца, М. (1862). *Грамматика русскаго языка*. Львовъ: Въ печатни Института Ставропигійского.
- Павловский, А. (1818). *Грамматика малороссійскаго нарѣчія*. Retrieved from <http://litopys.org.ua/rizne/slovpavl0.htm>
- Патрова, Н. (2008). Проблемы типологии синтаксических связей. *Ученые записки Петрозаводского гос. ун-та*, 2008(1), 118–121.
- Перегінець, М. (1931). Синтакса простого речення. In Л. Булаховський (Ed.), *Підвищений курс української мови*. Харків: Держ. видво “Радянська школа”.

- Пешковский, А. (2001). *Русский синтаксис в научном освещении*. Москва: Языки славянской культуры.
- Потебня, А. (1958). *Из записок по русской грамматике* (Vols. 1–2). Москва: Учпедгиз.
- Сімович, В. (1919). *Грамматика української мови: Для самонавчання та в допомогу шкільній науці*. Київ: Українська накладня.
- Смаль-Стоцький, С., & Гартнер, Ф. (1914). *Грамматика руської мови*. Відень: Накладом власним.
- Смотрицкий, М. (2000). Грамматіки Славѣнскіа правилное Свнтагма. In Е. Кузьминова (Ed.), *Грамматіки Лаврентія Зизанія и Мелетія Смотрицького*. Москва: Изд-во МГУ.
- Тимченко, Є. (1925). Співрядне сполучення речівників. *Науковий збірник за рік 1924: [ЗУНТК]*, 19, 194–203.
- Ужевич, І. (1970). *Грамматика слов'янська*. Retrieved from <http://litopys.org.ua/uzhgram/uz.htm>
- Чернобров, Ю. (2017). *Формування синтаксичної термінології в українському мовознавстві XIX – I пол. XX ст.* (Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук). Київ.
- Шахматов, А. (2011). *Синтаксис русского языка*. Москва: Издательство ЛКИ.

Bibliography (Transliteration)

- Bevzenko, S. (1991). *Istoriia ukraïns'koho movoznavstva: Istoriia vyvchennia ukraïns'koï movy*. Kyïv: Vshcha shkola.
- Bider, H. (2006). Halyts'ki ta bukovyns'ki hramatyky ukraïns'koï movy (1850–1918). *Ukraïns'ka mova*, 2006(2), 15–30.
- Chernobrov, I. (2017). *Formuvannia syntaksychnoi terminolohii v ukraïns'komu movoznavstvi XIX – I pol. XX st.* (Dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata filolohichnykh nauk [Doctoral dissertation in philology]). Kyïv.
- Dem'ianiuk, M. (2006). *Ukraïns'ke movoznavstvo XVIII st.* (Dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata filolohichnykh nauk [Doctoral dissertation in philology]). Kyïv.
- Dzendzelivs'kyĭ, Ĭ., & Hanudel', Z. (1990). Hramatyka Arseniia Kotsaka. *Naukovyi zbirnyk Muzeiu ukraïns'koï kul'tury u Svydnyku*, 15(2), 5–71.
- Grech, N. (1834). *Prakticheskaiia russkaia grammatika*. Sanktpeterburg: N. Grech.
- Karskiĭ, E. (1912). *Belorusy: Vol. 2. Iazyk belorusskogo plemeni: Kn. 3. Ocherki sintaksisa belorusskogo narechiia*. Varshava: Tipografiia Varshavskogo uchebnogo okruga.
- Kobchenko, N. (2017). Periodyzatsiia vyvchennia syntaksychnykh zv'iazkiv. In *Jahrbuch der VII. Internationalen virtuellen Konferenz der Ukrainistik "Dialog der Sprachen – Dialog*

- der Kulturen: Die Ukraine aus globaler Sicht* 2016 (pp. 32–37). München: Verlag readbox unipress Open Publishing LMU.
- Kotsak, A. (1990). Rukopys Mariiapovchans'koho varianta hramatyky Arseniia Kotsaka (1772–1778). *Naukovyi zbirnyk Muzeiu ukraïns'koï kul'tury u Svydnyku*, 15(2), 73–213.
- Lomonosov, M. (1952). *Polnoe sobranie sochinenii* (Vol. 7). Moskva: Izd-vo AN SSSR.
- Luchkaï, M. (1989). *Hramatyka slov'iano-rus'ka*. Kyïv: Naukova dumka.
- Matsiuk, H. (2004). Ukraïns'ke movoznavstvo XIX st. kriz' pryzmu naukovykh shkil. *Visnyk L'vivs'koho un-tu: Seriiia filol.*, 34(2), 3–11.
- Mohiel'nietsky, I. (1910). Hrammatyka iazyka Slavieno-ruskoho. In *Fil'ol'ogichni pratsi Ivana Mohyl'nyts'koho: Ukraïns'ko-rus'kyï arkhiv* (Vol. 5, pp. 71–225). L'viv: Ist.-fil'os. sektsiia Nauk. T-va im. Shevchenka.
- Ohonovs'kyï, I., & Kotsovs'kyï, V. (1894). *Metodychna hramatyka ruskoï movy*. L'viv: Nakladom Ts. K. Vydavnytstva knyzhok shkilnykh.
- Ohonovs'kyï, O. (1889). *Hramatyka ruskoho iazyka dlia shkol serednykh*. L'viv: Nakladom fondu kraievoho.
- Osadtsa, M. (1862). *Gramatyka ruskogo iazyka*. L'vov: V piechatni Instituta Stavropyhïiskogo.
- Ovsianiko-Kulikovskii, D. (1907). *Rukovodstvo k izucheniiu sintaksisa russkogo iazyka*. Moskva: Tipografiia t-va I. D. Sytina.
- Ovsianiko-Kulikovskii, D. (1912). *Sintaksis russkogo iazyka*. Sanktpeterburg: Izd. I. L. Ovsianiko-Kulikovskoi.
- Patroeva, N. (2008). Problemy tipologii sintaksicheskikh svyazeï. *Uchenye zapiski Petrozavodskogo gos. un-ta*, 2008(1), 118–121.
- Pavlovskii, A. (1818). *Grammatika malorossiïskago nariechiia*. Retrieved from <http://litopys.org.ua/rizne/slovpavl0.htm>
- Perehinet's, M. (1931). Syntaksa prostoho rechennia. In L. Bulakhovs'kyï (Ed.), *Pidvyshchennyï kurs ukraïns'koï movy*. Kharkiv: Derzh. vyd-vo "Radiants'ka shkola".
- Peshkovskii, A. (2001). *Russkii sintaksis v nauchnom osveshchenii*. Moskva: Iazyki slavianskoï kul'tury.
- Potebnia, A. (1958). *Iz zapisok po russkoï grammatike* (Vols. 1–2). Moskva: Uchpedgiz.
- Shakhmatov, A. (2011). *Sintaksis russkogo iazyka*. Moskva: Izdatel'stvo LKI.
- Shevelov, G. Y. (1989). Grammar. In *Encyclopaedia of Ukraine* (Vol. 2). Retrieved March 1, 2018, from <http://encyclopediaofukraine.com/display.asp?AddButton=/pages/g/r/grammar.htm>
- Simovych, V. (1919). *Hramatyka ukraïns'koï movy: Dlia samonavchannia ta v dopomohu shkil'niï nautsi*. Kyïv: Ukraïns'ka nakladnia.
- Smal'-Stots'kyï, S., & Hartner, F. (1914). *Hramatyka rus'koï movy*. Viden': Nakladom vlasnym.
- Smotriskii, M. (2000). Grammatiki Slavenskiia pravilnoe Svntagma. In E. Kuz'minova (Ed.), *Grammatiki Lavrentiia Zizaniia i Meletiia Smotriskogo*. Moskva: Izd-vo MGU.

- Tymchenko, I. (1925). Spivriadne spoluchennia rechivnykiv. *Naukovyi zbirnyk za rik 1924: [ZUNTK]*, 19, 194–203.
- Uzhevych, I. (1970). *Hramatyka slov'ians'ka*. Retrieved from <http://litopys.org.ua/uzhgram/uz.htm>
- Vostokov, A. (1831). *Rusaskaia grammatika Aleksandra Vostokova: Po nachertaniiu ego zhe sokrashchennoi Grammatiki polniee izlozhennaia*. Sanktpeterburg: I. Glazunov.
- Wagilewicz, J. (1845). *Grammatyka języka Małoruskiego w Galicji*. Lwów: Instytut Staropugiański.
- ZHovtobriukh, M. (2004). Hramatyky ukraïns'koï movy. In *Ukraïns'ka mova: Entsyklopediia* (pp. 113–115). Kyïv: Vyd-vo “Ukraïns'ka entsyklopediia” im. M. B. Bazhana.

The formation of the syntactic connection theory in the Ukrainian linguistics (17th – early 20th century)

Summary

In Ukrainian linguistics, there are no historiographical papers offering an adequate description of the origin and development of the syntactic connection theory. Elsewhere, I have already proposed a periodization of the research on syntactic connections from the time of the appearance of first Slavic grammars until today, which distinguishes five historical stages. The purpose of this analysis is to characterize particularly the first three periods of the development of research on syntactic connections – from the 17th century until the 1930s.

The first stage (17th–18th centuries) is the beginning of the syntactic connection theory. The syntactic chapters in the grammars of this period deal with studying the ability of some parts of speech to combine with other words. The second stage (19th century) is the period of approval of terminology and formation of the ground for deepening the syntactic connection theory. All scholars of the period defined two possible realizations of the syntactic connection – agreement and government. The third stage (the beginning of the 20th century until the 1930s) was the period in which the morphological

criterion prevailed. The typical symptom of this observed in the period is consideration of syntactic connections between pairs of words in isolation from the rest of the sentence components.

The crucial research perspective opened up by the study is to explain in detail the development of research on syntactic connections from the 1940s until today.

Tworzenie się teorii związku składniowego w językoznawstwie ukraińskim (XVII – początek XX wieku)

Streszczenie

W językoznawstwie ukraińskim brak jak dotąd historiograficznych studiów adekwatnie opisujących początki i rozwój teorii związków składniowych. W jednej z poprzednich prac zaproponowałam periodyzację badań nad związkami składniowymi od czasu ukazania się pierwszych gramatyk słowiańskich aż po dziś, wyróżniając w niej pięć etapów historycznych. Celem tej analizy jest scharakteryzowanie zwłaszcza trzech pierwszych etapów rozwoju teorii związków składniowych – od XVII wieku do lat 30. XX wieku.

Pierwszy etap (XVII–XVIII wiek) wyznacza początki teorii związków składniowych. Poświęcone składni rozdziały gramatyk tego okresu badają cechy niektórych części mowy pozwalające im na łączenie się z innymi wyrazami. Drugi etap (XIX wiek) to okres uzgadniania terminologii i tworzenia podwalin pod pogłębioną teorię związków składniowych. Uczni powszechnie wyróżniają wówczas dwa możliwe typy związków składniowych: związek zgody i rzędu. Trzeci etap (od początku do lat 30. XX wieku) był okresem, w którym zapanowało kryterium morfologiczne. Typowym tego objawem, jaki można zaobserwować w tym okresie, jest rozpatrywanie związków składniowych pomiędzy parami wyrazów w oderwaniu od pozostałych części zdania.

Ważną perspektywą badawczą, jaka otwiera się w rezultacie przeprowadzonych badań, jest szczegółowy opis rozwoju badań nad związkami składniowymi od lat 40. XX wieku po dzień dzisiejszy.

Keywords: syntactic connection; grammar; history of syntax; periodization

Słowa kluczowe: związek składniowy; gramatyka; historia składni; periodyzacja

---

Natalia V. Kobchenko, Department of Ukrainian Language and Applied Linguistics, Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv; Department of Ukrainian Language, National University of Kyiv-Mohyla Academy

Correspondence: natalia.kobchenko@gmail.com

This article was financed within the statutory activities of Taras Shevchenko National University of Kyiv and National University of Kyiv-Mohyla Academy.

Competing interests: The author has declared she has no competing interests.